

Erinnerungen an die Gedenktage für Jiro Harada, den verstorbenen Gründer der Stiftung „Harada-Sekizenkai“. (Tokyo, a Japán-Német Orvosi Társaság kiadása, 1937. 50 l.)

Eduard Spranger: Japanische Kulturfragen (Berlin, 1938. 22 l.).

Ez a két előadás egymást tárgyi tekintetben eszményileg kiegészíti, mert egységes elgondolás alapján kettős célkitűzést követ: Tokyóban a külföldi vendég ismerteti saját hazáját, majd ide visszatérve, saját honfitársai elé varázsolja Nippont. Mindkét kiadvány a német-japán kulturális, gazdasági és politikai közösség szolgálatában áll, amelyet a mai Németország egyik legkiválóbb gondolkodója hosszabb helyszíni szemle alapján ritka megértéssel és mély beleérzéssel párosult színes, vonzó előadásban tár az olvasó elé. Mindkettőben őszinte csodálat, elismerés és rokonérzés nyilatkozik meg Japán népe és országa iránt, amelynek érdekei és törekvései nem egy vonatkozásban párhuzamosan haladnak a németekével.

1. *Jiro Harada* (1849—1930) japán mecénás 60 évi takarékoskodás után 1920-ban hatalmas alapítványt tett a közjólét előmozdítására. Az 1936-ban 30 millió yenre rúgó összeg kamatainak csak egyik részét szabad felhasználni olyformán, hogy az alapítvány évről-évre növekedjék. A Japán-Német Orvosi Társaság is ez alapítvány támogatásának köszönheti létét. A számos kitűnő helyi és személyi képpel díszített füzet közli azokat a beszédeket, amelyeket a német és a japán kiválóságok az alapító tiszteletére rendezett ünnepeken tartottak, továbbá Sprangernek a japán hallgatóság számára tartott hosszabb előadását (25—36. l.) Németországról és a német népről. Ez az előadás klasszikus összehasonlítás keretében mutatja be a két országot és népét, felette tanulságos mind a felnőttek, mind a serdülő ifjúság számára a méltó helyet foglalna el a földrajzi tan- és olvasókönyvekben. A tervbe vett német-japán tanulócsereéről azt írja befejezésül a szerző, ez szép jelképe lenne ama reménynek, hogy a fiatal Japán és az ifjú Németország közös úton halad majd a jövő felé. A nevelés- és oktatásügyről két helyen is megemlékezik: a 33. lapon, amikor röviden egybeveti a két ország iskolai szervezetét, majd a 35. lapon, ahol a 30 évvel ezelőtt megindult német ifjúsági mozgalmat válaszolja: „Az ifjúság az államé! ez az az új elv, amelyet négy év óta megvalósítottak.“

2. Ezt az előadást a szerző, aki mint a tokyói Japán-Német Művelődési Intézet (*Japanisch-Deutsches Kulturinstitut*) vezetője egy esztendő teltével Japánban, a múlt év decemberben tartotta a berlini egyetem új aulájában, a Német Filozófiai Társaság, a Japán-Német Társaság és a Német Japán Intézet meghívására. Ez írásnak különös érdekessége az, hogy megmutatja, miként és milyennek látja a nagy filozófus ezt az európai ember előtt még sok tekintetben titokzatos népet; milyen kapcsolatokat fedez fel benne az európai világgal, milyen hasonlóságokat a németek világnézetével. Mint látni fogjuk, mindvégig gyökerüknél fogva ragadja meg a dolgokat, tudományos alapon eredeti megállapításokhoz jut, amelyekkel helyreigazítja a hagyományos tévedéseket és a helyes megértést, megítélést számunkra is megkönnyíti. Azon kezdi,

hogy egy év nem elegendő a japán műveltség megismerésére és a nyelv ismerete nélkül (amelynek elsajátítása éveket követelne) folyton egy szavak nélkül lepergetett film szemléletében van részünk, amely szüntelen új és új érdekes átlételeket varázsol elénk. Rengeteg a gyermekek száma, akik a közlekedés nyüzgése közepette játszanak vagy az anyák és testvéreik hátára vannak erősítve; ez a japán világnak „életláncá“, amelyhez a halottak és ősök tisztelete „a halál láncá“-ként csatlakozik: amaz a jövőre utal, ez megjeleníti a múltat. Az egész japán nép voltaképpen egy nagy család, amely rendületlenül hisz „az isteni abszolútumnak a császárbán való megtestesülésében“. A császárnak ez a tisztelete egyúttal a nemzeti érzület központja, forrása a hitoktatás nélkül működő iskoláknak. A részben ellentétes belpolitikai áramlatok ismertetése után szerzőnk rámutat arra, hogy a japánok is *ein Volk ohne Raum* és megállapítja, hogy a meghódított Kóréában a hagyományoknak megfelelő mezőgazdaságot honosítanak meg, ugyanilyen iskolákat és szövetkezeteket alapítanak. A japán műveltség szintája az idegen látogató előtt nem annyira a teljesítmények képében jelentkezik, mint inkább a nyugati jelenségektől eltérő „néprend“-ben (*Volksordnung*), amely zárt normarendszerként áthatja az egész népet, a társadalmi érintkezést, a türelmességnek és önuralomnak kötelező voltát, egészen a gyermekek zajtalan játékaig. Nagy része van ebben az iskolákban folyó, tartalom és módszer dolgában a részletekig kidolgozott erkölcsi oktatásnak. Az egyén még nem tolakodik elő, az uralkodó életegység a család; az ifjúság tisztelettel tekint az öregekre, a magasabb társadalmi osztálybeli ugyanígy az alsóbbakra. A házasság dolgában, amely közvetítők vagy szülők döntése útján történik, forradalmi mozgalom lappang a hajlamok szerint történő szabad választás érdekében, amelyet a nyugatról beszivárgott irodalom is támogat. „A japán diák, írja, egész csendben is felette sokrétű jelenség (*ein sehr kompliziertes Phänomen*), az altiszteknek és középiskolai tanulóknak igen egyszerű egyenruháját viseli, katonai oktatók irányítják és fegyelmezik, szinte emberfeletti szorgalmat és izzó érdeklődést fejt ki, újabban a sportban egészséges ellensúlyra akad. Ez az egyik oldal, a másik nagyon érdekes: ebben a korban még a jobb módúak is elhanyagolják külsejüket: ruházatukat, hajviseletüket és a test általános ápolását. Lélektanilag ez ugyanaz, mint nálunk a diákok régi ballagása, a vadabb kiruccanás: időleges felszabadulás a társadalmi rend kötelékei alól, mintegy az illető életkornak megfelelő erkölcsi szünidő, amelyre hirtelen lökéssel a filiszterség következik, amikor a fiatalok ismét rendbe szedődnek és a népnek egyetemes fegyelmezettsége őket is hatalmába keríti. Ezután szerzőnk még röviden érinti a „tisztá szellemi műveltség“ hármasságát: a Kelet bölcsességét („a bölcsesség több, mint a tudomány; az európaiak amazt elveszítették és elcserélték a merőben technikaira irányított tudománnyal“), a japán művészetet, amely nemes egyszerűséget csendes nagysággal egyesít és a világvallásnak erejét, mert egy nemzet sem állhat fenn, ha gyökereit nem ereszti a metafizikumba. A költői lendületű, politikai jellegű befejezésben Spranger megállapítja, hogy Japán teljes tudatában van egyedülálló művelődési erejének, ez vértézi minden kívülről

jövő bomlasztó fertőző befolyás ellen, ebben az elszánt akaratban rejlik az a mélyreható világnézetbeli rokonság, amely a nemzeti szocialista Németországot egy évvel ezelőtt összehozta Dai Nipponnal. kf.

W. Ellbracht: *Erziehung in der Familie*. Paderborn, 1937. F. Schöningh. 176 l.

A családi érzés elhanyaglása sajnálatos kísérője volt Európa szélső keletén azoknak a politikai szörnyűségeknek, melyeknek vértengere szemünk láttára még ma is elborítja kontinensünk legnagyobb birodalmát. Talán ez az oka annak, hogy hatalmas ellenhatásként annál inkább elmélyül a család gondolatának kultusza Európa nyugati felében s a családi nevelés nagy jelentősége újabban minden idők hasonló törekvéseinél élenkebben éled föl a nevelői gondolkodásban. Mindinkább ez lesz alapjává minden ideális pedagógiai rendszernek s a neveléstudományi irodalomban ez a szellem különösen a teljesen jobboldalra tért országokban újra fölvirágozik.

E jelenséget illusztráló irodalmi törekvéseknek egy példájával állunk szemben W. Ellbracht könyvének olvasásakor is; melyet már az jellemez, hogy a szerző feleségének ajánlja a családi nevelésre vonatkozó gondolatainak ezt az összefoglalását.

A család az emberiségnek az az ősforrása, honnan az egyén; rejtett mélységekből fölbukkanva, a kor napfényébe lép. Ez az a termékeny szántóföld, melyen emberek teremnek és növekednek, hogy a nagyobb életrendi közösségek, mindenekelőtt a nép, a nemzet, az állam és az egyház ne nélkülözzék tagjaikat. A család az ősi sejtje ezeknek a nagyobb közületeknek. Kicsiny a terjedelme, kicsiny a hozzátartozók száma. Hiányzik belőle a törzsi kötelekeknek, a népeknek kultúrát teremtő ereje, az államnak jogot alkotó és fönttartó hatalma. De azért a nagyobb társadalmi közösségekben mégis a család szelleme él, s része van a hatalmas politikai eseményekben; melyek a történetet alkotják, és mindannak emlékezetében, ami az elmúlt századok homályából, mint az emberi lelki erőnek tanújele, a mi korunkba beletorkollik.

Íme az alapgondolat, melyre szerzőnk eszméinek egész rendszerét fölépíti, mikor a családi nevelés lényegét kifejtetni törekszik. Először a családot mint társadalmi alapintézményt veszélyeztető jelenségekről szól, majd az ezeknek ellensúlyozásául szolgáló családi nevelés általános feltételeit tárgyalja. A családi nevelésnek kell segédkezet nyújtania arra, hogy az emberben credetileg bennrejlő teremtő gondolat megvalósuljon, hogy adott képességei helyes kifejeződésre jussanak, hogy rossz hajlamai korlátoztassanak és elnyomassanak, a veszedelmesek eltereltessenek, a jók pedig előmozdítottassanak, s így az ember lehető befejezettségre és tökéletességre jusson. A családi nevelésnek célja tehát az egészséges, erőteljes, szép testű ember kialakítása, kinek jól ki van képezve a szelleme, helyes az életáttekintése, erős az akarata feladatai megoldására. Olyan emberé, aki önmagában befejezett egész, de amellettt mélyen gyökerezik abban a népben, melynek életében résztvesz,